

Gerlóczy Márton

Check-In Scolar Kiadó
Budapest, 2012

Falvai Máttyás

BORSODSZAG

Budapest, Várna, Los Angeles, Trondheim, Tokió, Prága, Kingston, Bangkok, Békéscsaba, Papeete, Sousse és újra Budapest. Márczy Lajos, Gerlóczy Márton (*A csemegepultos naplójából* már ismerős) hőse – még inkább alteregója – ezeken a városokon kalauzolja végig olvasóját. A kalauzolás persze pontatlan kifejezés, mivel Gerlóczy nem egy idegenvezető pedantériájával mutatja be a városokat, jobban mondva nem a városokat mutatja be. Ahogy azt a szerzőtől már megszokhattuk, a trip ezúttal is egotrip, valószínűleg ekkora egóval, amekkora Gerlóczy szereplőinek kiméretett, ez nem is lehet másként. A kötet tizenkét utazásból villant fel epizódokat, és bár történetei nem nevezhetők különösebben kalandosnak, valahogy mégis végig szórakoztatók maradnak. A szerző oldalnézetből mutatja be választott célpontjait, a nevezetességeket, a kötelező látnivalókat és a múzeumokat nagy ívben elkerüli, vagy legalábbis nem tartja érdemesnek beszámolni róluk. A kaland számára szakadt taxikban, olcsó szállásokban, zsúfolt buszokban, félhomályos bordélyokban, a helyiek által látogatott kiskocsmákban és kifőzdékben keresendő. A helyszínek aprólékos leírásától nagyvonalúan eltekint, ahogyan fel-felbukkanó útítársairól is csak egy-két bennfentes (olykor az olvasónak sem elmagyarázott) poént, néhány becenevet tudunk meg, továbbá azt, hogy méltó társak az ivásban és a marhulásban.

A történések belül folynak, az igazi esemény itt a szerző folyamatos reflexiója és önreflexiója.

A „csóro magyar író”, aki – ezúttal könnyedén eltekinthetünk a teoretikus óvatokodástól – feltehetően velejéig önéletrajzi alak, folyamatos megfejtésben van: próbálja értelmezni a látottakat, megérteni az idegen kultúrák gondolkodásmódját, és e távlatos pozícióból Magyarországot is, ezt a frusztrált, kisémmizett, lerongyolódott, kimerült hazát. Közben tökéletesen tisztában van vele, hogy mindkét vállalkozás eleve kudarcra van kárhozthatva. Eleinte az az érzésünk, hogy Gerlóczy azért írta meg egységessé fonódó – regénnyé azonban éppen hogy össze nem álló – novellafüzérét, hogy irigyeljük kalandjaiért és vagányságáért, de hamar rájövünk, a szerző nem a csodálatunkra utazik. Ha ez így lenne, valószínűleg egyszerűbb módját választotta volna az élménybeszámolóknak: például feltöltött volna néhány fotóalbumot a Facebookra. Nem is útikönyv a *Check-In*, ahhoz túlzottan esetleges, és az utazásokból kiragadott momentumok is túlon túl önkényesek, ráadásul első ránézésre gyakran marginálisak. Mivel azonban a finnyás irodalmár számára zavaróan nagy teret enged a referencialitásnak, nehezünkre esik szépirodalomként olvasni. Azt, hogy mégis megvan a szándék a szerzőben, hogy irodalomként exponálja művét, egyértelműen jelzi az alteregóhoz való makacs ragaszkodás, és az írások azon tulajdonsága, hogy alaposan megkomponált, gyakran valamilyen – hol konkrétabb, hol inkább csak hangulati – csattanóra kiélezett, jó ritmusérzékkel megszerkesztett történeteket kerekít a (szinte) semmiből. Miután ezt az obligát bölcsész-kört lefutottuk, hátradőlhetünk a metrúulásban – hiszen leginkább erre a fajta olvasásra hangolt műről van szó –, és elkezdhetjük végre élvezni. Netán élvezettel felidegesíteni magunkat rajta, hevesen bólogatni vagy boszszankodva vitatkozni vele.

Gerlóczy-Márczy ugyanis nagyon hasonlít a szerző korábbi szereplőire, egyvalamiben mindenképpen: nem egyszerű vele szimpatizálni. Nonkonformista, kamaszosan dühös, cinikus mizantróp. Mindemellettsé kívül rendkívül szellemes, határozottan intellektuális, zavarba ejtően őszinte és konfrontatív módon lényegre törő. Még egyfajta ellentmondásos bölcsesség is jellemzi, és valljuk be, nem nehéz azonosulni vele akkor sem, amikor embertársainkon köszörüli a nyelvét. Szóval nem kedvelni sem egyszerű. Abban például egészen biztosak lehetünk, hogy Márczy Lajos már annak a gondolatától is rosszul lenne, hogy valaki egy kritika keretében okoskodik a könyvről.

Márczynál az utazás szinte kényszeres dolog: amint egy kis pénzhez jut, már pakolja is a bőröndjét. Mohóság űzi, hogy a lehető legtöbbet tapasztalja, facsarja ki az életből, de ez a mohóság nem teljesen felhőtlen, van benne valami kapkodó keresés és persze menekülés is. Budapestről indulunk és oda is térünk vissza, ez tehát az origó, és valahogy mindig Magyarország a vonatkoztatási pont a kint töltött idő alatt is. A japán fürdővárosban is beugrik a Moszkva téren hóbörgő magyar punk képe, Norvégiában beazonosíthatóan létezik a csóróság és igénytelenség szaga, a „borsodszag”, és Papeetén is előkerül a 69 forintos sertésmájkrém-konzerv. „Érzem azt, amit ez alatt a két hét alatt elfelejtettem, és mivel elfelejtettem, immáron egy csapásra közelebb kerülhettem ahhoz, hogy tisztán lássam. Hogy mit jelent és milyen európainak, magyarnak lenni. Hogy milyen szánalmas egy hely az, és milyen jólesik majd most kínomban másfél órát nevetni rajta” (85). Mégis a rugalmas elszakadás a legtöbb, amit megenged magának, egyszer sem merül fel komolyan utazásai során, hogy maradna egy életre. Nehéz eldönteni, hogy ez valamiféle furcsa hazaszeretet-e, vagy inkább beletörődés. Az egész könyvön végigvonul ez a billegés a – körülményei és szülőhazája révén – számára rendelt sors általi megbéklyózottság és a szabadság rövid időinek és szűk tereinek megtalálása között. Akkor igazán felszabadító olvasmány a *Check-In*, amikor Márczy rátalál ezekre az időkre és terekre.

Érdekes módon viszonyulnak az írások a külföldiekről alkotott sztereotípiákhoz. Egyfelől erősítik, másfelől rombolják is azokat. Gerlőczy gyakran nem nyúl elég mélyre ahhoz, hogy a sztereotípiák mögé lásson – vagy az is lehet, hogy ezek egy része tényleg igaz –, viszont örökös kívülállóságából adódó kompromisszumok nélküli gondolkodása szükségképpen vezet eredeti megfigyelésekhez is. Ha valamit el lehet mondani a *Check-In*ről, hogy a látszólagos könnyedség ellenére bátor szöveg. Nem lépdél lábujjhegyen a politikai korrektség frissen lakkozott parkettjén, dühének, kritikájának legbiztosabb jellemzője, hogy mindenkit egyformán illet vele. E tekintetben messzemenőkéig diszkriminációmentes. Hogy ezért mégsem utáljuk meg, az annak köszönhető, hogy magával sem kivételez. Kendőzetlenül beszél a saját szagáról, modortalanságáról, hülyeségéről is. Sőt van abban valami mazochisztikus, ahogyan csóróságáról, igénytelenségéről, szexuális nyomoráról, magányáról, éhletetlenségéről értekezik. Márczy őszintesége akkor a leginkább mellbevágó, amikor teljes természetességgel vállalja fel, hogy bizonyos értelemben másodrendű tagja a társadalomnak és a férfi-

nemnek, korántsem alfahím. Olyan fel- és beismerés ez, amelyet alkotó és „civil” is ritkán tesz meg, még kevésbé tudja ilyen természetes tényként kezelni. Keveredik ugyanakkor ebbe a hideg önkritikába jó adag nárcizmus is, amely talán a szövegeket leginkább megterhelő, néhol már kissé bosszantó momentuma a kötetnek.

Márczy Lajos az első olyan magyarországi generációhoz tartozik, amelynek tagjai már egészen fiatalon mindenből, de tényleg mindenből kiábrándultak. A most húszas éveinek végén, harmincas éveinek elején járó korosztály számára igencsak beszűkült a perspektíva, már mindenről kiderült, hogy hazugság vagy önáltatás volt, és egyszerűen képtelenség elhinni, hogy bármi lehet jobb. Ennek a generációnak a tagjai már csak nevetni tudnak ideológián, erkölcsön, valláson, a civil életben való boldogulás hagyományos útjelezőin. A mai társadalomba – komolyabb mentális öncsonkítás nélkül – lehetetlen betagozódni (bár ez talán mindig így volt), az egyetlen kiút a kívülállóság, az önkirekesztés vagy befelé fordulás, ahogy tetszik. Na és a teljes nemtörődömség, a fatalizmus és az infantilizmus. E tekintetben Gerlőczy nemzedékének jellemző hangja, és ez komoly erénye a szövegeknek. Szimpatikus, hogy mindközben megmutatja ennek a kétségbeesett mizantrópiának a mélyén a humanizmust, és annak – sokszor paradoxonokból táplálkozó – morális kódjait is.

Gerlőczy Márton mára kétségkívül profi íróvá csiszolódott. Írásai – szövegi-technikai szinten – remekül megvalósított darabok. Gyakran közhelyszámba menő állításait is képes eredeti megfogalmazásokkal helyzetbe hozni. Gyakorlott kézzel ír, jó arányérzéssel, jó tempókkal dolgozik, zökkenőmentesen vezet cselekményét, és reflexióit is megóvja a túlírástól, nem fulladnak didaxisba, nem erőlteti ránk őket. Nem is nagyon lehetne erőltetésről beszélni, hiszen az első novella végére úgyis döntenünk kell: vagy érdekel bennünket Gerlőczy (alter)egója, vagy nem. Előbbi esetben az olvasó elégedjen meg annyival, hogy elkísérheti Márczy Lajost bolyongásai során, ellenkező esetben pedig még az elején kiszállhat, a sztori megy tovább nélküle is. Stílusa kézenfekvőnek, könnyednek érződik, a magyar irodalmi hagyománytól idegen módon, inkább angolszász mintát követve a spontaneitás, a szikárság, a közvetlenség és a pörgős vágások jutnak szerephez. Elsősorban ez adja olvasmányosságát is.

Gerlőczy hőseinek szívós kívülállása, nagyvonalúsággal felülvezérelt frusztrációja eddig működött könyveiben. Nem véletlen, hogy már *Igazolt hiányzás* című – elsőprő sikerű – első kötetében is a karak-

ternek ez a vonása adta a szöveg erejét. Stílusa azóta rengeteget érett, tisztult, határozott és felismerhető hanggá erősödött. Kérdés azonban, hogy meddig tart ki a rebellis hevület? Meddig fűzhetők fel a világgal való szembenállás pozíciójára újabb és újabb művek? Hajlamosak vagyunk úgy ítélni, komoly üzemanyag lehet ez még jó darabig. Ugyanakkor kíváncsiak lennénk arra is, milyen lenne egy szelídebb alapállású Gerlóczy-mű. Egyszóval sok még a kérdőjel. Amit tőle olvasunk, már rég nem csupán kecsegtető ígéret, mégsem hagy nyugodni az érzés, hogy valahogy többet várunk tőle.

Szabó Tibor Benjámin

Kamufelhő

Hűtlen apák könyve

Scolar Kiadó
Budapest, 2012

Debreceni Boglárka

A HÜTLEN APÁK IS RÁJÖNNEK EGYSZER...

Majd rájössz. Hogy egy apa nem tűnik el csak úgy. Még akkor sem, ha látszólag nincs többé. Vagy csupán önmaga árnyéka. És az élet nagy igazságaira is rájössz. Idővel. Ahogyan rájön az a valaki is, aki az apád. A túlsó partról. Általában később, mint „kellene”, vagy inkább később, mint szeretnéd, talán éppen akkor, amikor terhes a jelenléte, mert már „nem fér bele”. De sohasem későn. Ha ő is úgy akarja. Aztán minden megváltozik. Ha te is úgy akarod.

Szabó Tibor Benjámin negyedik könyve, második novelláskötete, a *Kamufelhő* hosszas várakozás után jelent meg, az eredetileg tervezett

Palatinus Kiadó helyett, „technikai okok miatt”, a Scholar Könyvkiadó gondozásában. A szerző Móricz-ösztöndíjasként dolgozott a prózákon. Egyes szám első személyben mesél, miközben magára mint harmadik személyre utal, monologizál. Főszereplője egy jellemtelen ember – kötetbemutatóján a Püder Bárszínházban saját maga jellemezte így –, egy apa, aki elhagyta családját, feleségét, gyermekét.

Szabó elbeszélései mögött sok a személyes élmény; gyermek- és ifjúkorának helyszínei karakteresen rajzolódnak ki, az olvasó számára azonban nem derül ki, mi az, ami valóban megtörtént, és mi az, ami a képzelet szüleménye. Mindez nem is érdekes, a személyes érintettség mindössze a hitelesség szempontjából válik fontossá. Mivel a szerző is egy „hűtlen” apa a sok közül, nem mások élményeire támaszkodik, megtapasztalt bizonyos élethelyzeteket, ezáltal hitelesebben nyilvánul meg a témában, átérzi a beszélő helyzetét.

Ő maga azt vallja, hogy a *Kamufelhő* „a mesélő útkeresésének a könyve, a változása, a mozgása”. Szabó egyszerűen, megrázó őszinteséggel fogalmaz: nem bonyolult mondat szerkezetekkel kívánja elkápráztatni olvasóit, inkább a felismerések felől közelíti meg a témát. A könnyed, közvetlen hangvétel, a letisztult szerkezet, a mértéktartó elbeszélés mód egyrészt segíti a megértést, igyekszik minél több emberhez eljuttatni üzenetét, másrészt azt eredményezi, hogy néhány ponton a szöveg nem adja könnyen magát, meg kell küzdenie a könyvért az olvasónak is.

A huszonegy novella egy család létrejöttét, szétzilálódását, egy apa gyermekkori és felnőttkori kalandozásait, próbálkozásait mutatja be. A látszólag független történetek egymáshoz kapcsolódnak, egy ívre fűzhetők fel. Mindegyik sztori másról szól: barátságról, szerelemről, munkáról, elvégzett és elvégzendő feladatokról, vagyis magáról az életéről, a ritka pillanatokról, a mindennapi rutincselekedetéről. Nem „nevelési regény”. Az apa saját élményeit mesélve próbálja átadni fiának tapasztalatait; feljegyzéseket ír, melyek alapján felsejlik az egykor volt történelem, a magánmitológia. Nem ítélkezik önmaga vagy mások felett, nem ad direkt módon útmutatást, tanácsokat, inkább csak várja, hogy meghallgassák. Névtelen apafigura ő, szerethető, mert szeret és esendő, mert nem próbálja meg eltitkolni a hibáit, bűneit. Egyetlen narrátor vezet végig a szövegeken. A történetek középpontjában mindig ugyanaz az ember áll, aki tulajdonképpen lehetne bármelyik másik apa. A narrátor ugyanannak a fiúnak mesél, de az a fiú is lehetne bármelyik másik kisgyerek.